

*Шеров Ш.Б., Таиров К.А.***ПЛЮРАЛИСТИК ИНДОНЕЗИЯДАГЫ ИСЛАМДЫК
БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ӨЗГӨЧӨЛҮГҮ***Шеров Ш.Б., Таиров К.А.***ОСОБЕННОСТИ ИСЛАМСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
В ПЛЮРАЛИСТИЧЕСКОЙ ИНДОНЕЗИИ***Sh.B. Sherov, K.A. Tairov***FEATURES OF ISLAMIC EDUCATION
IN PLURALISTIC INDONESIA**

УДК: 297.1

Макалада плюралисттик Индонезиядагы калктын ар түрдүүлүгү, жайгашуусу демографиялык өсүүсү жана көп тилдүүлүгү каралды. Өлкө дүйнөдөгү эң көп мусулман калкы бар экендигине карабастан Конституциясын ислам жана башка диндер менен байланыштырбаган жана эч бир динге артыкчылык да берилген эмес. Бирок атеизмге тыюу салынгандыгы аныкталды. Ал эми 1989-жылы кабыл алынган Улуттук билим берүүнүн тутуму жөнүндө мыйзамга ылайык диний билим берүү башталгыч мектептен баштап, жогорку окуу жайларына чейин, бардык деңгээлдеги эл агартуу тутумунда милдеттүү түрдө жүргүзүлөрү белгилүү болду. Тарыхый жактан алганда мусулман билим берүүсү Индонезияга XIII кылымда ислам дини тарагандан баштап иштей баштаган. Баштапкы мезгилде ал салттуу диний насаатчылыктын формасында болуп, мечиттердин, намазканалардын алдындагы же өзүнчө мектептерде окутулуп, бүгүнкү күндө да өз ишмердүүлүктөрүн жүргүзүшүүдө. Изилдөөгө ылайык азыркы Индонезиядагы исламдык билим берүү негизинен үч тепкичтен турары айкын болду. Биринчи тепкич – салттуу диний мектеп (песантрен), экинчиси – медресе. Үчүнчүсү – жогорку исламдык билим берүү.

Негизги сөздөр: Индонезия, ислам, дин, исламдык билим берүү, песантрен, медресе, университет.

В статье рассматривается разнообразие, местоположение, демографический рост и многоязычие населения в плюралистической Индонезии. Несмотря на то, что в стране проживает самое большое мусульманское население в мире, она не связывает свою Конституцию с исламом или другими религиями, и ни одна религия не является привилегированной. Но, однако атеизм был запрещен. С другой стороны, известно, что в соответствии с законом О Национальной системе образования, принятым в 1989 году, религиозное образование является обязательным в системе народного образования на всех уровнях, от начальной школы до высших учебных заведений. Исторически мусульманское образование начало функционировать в Индонезии с распространения ислама в тринадцатом веке. Изначально оно принимало форму традиционного религиозного наставничества, преподавалось при мечетях, молитвенных домах или

в отдельных школах и продолжает свою деятельность по сей день. Согласно исследованию, исламское образование в современной Индонезии в основном состоит из трех ступеней. Первая ступень – традиционная религиозная школа (песантрен), вторая – медресе. Третье – высшее исламское образование.

Ключевые слова: Индонезия, ислам, религия, исламское образование, песантрен, медресе, университет.

The article examines the diversity, location, demographic growth, and multilingualism of the population in pluralistic Indonesia. Despite having the largest Muslim population in the world, the country does not link its Constitution to Islam or other religions, and no religion is privileged. But, however, atheism was forbidden. It is also known that, under the National Education System Act of 1989, religious education is compulsory in public education at all levels, from primary to higher education. Historically, Muslim education began to function in Indonesia with the spread of Islam in the 13th century. Initially, it took the form of traditional religious tutoring, was taught in mosques, prayer houses or in separate schools, and continues to this day. According to the study, Islamic education in modern Indonesia mainly consists of three stages. First level - traditional religious school (Pesantren), second - madrasah. Third - higher Islamic education.

Key words: Indonesia, Islam, religion, Islamic education, pesantren, madrasah, university.

Индонезия дүйнө жүзү боюнча калкынын көптүгү жагынан (Кытай, Индия жана Кошмо Штаттардан кийинки) төртүнчү орунда турат. Өлкөдө 300дөн ашуун этникалык топтор бар [1]. Алардын ичинен явалыктар менен сундалыктар калктын жарымынан көп бөлүгүн түзөт. XIX кылымдан баштап Индонезиялыктардын саны тездик менен өскөн. Эл каттоонун маалыматы боюнча 1930-жылы өлкөдө 60,6 миллион киши жашаса, 1961-жылы 97 миллионго, 1990-жылы 179,3 миллионго, 2010-жылы 243 миллионго жеткен [2].

Индонезиядагы эн ири этникалык топтор (2010-жылдагы эл каттоонун маалыматы боюнча)

Этникалык топтор	Калктын саны (миллион)	Калктын саны (пайыздык көрсөткүч)	Калктын жайгашуусу
Явалыктар	86.012	41.7	Ява (чыгыш жана борбордук), Лампунг
Сундандар	31.765	15.4	Батыш Ява
Малайлар	7.013	3.4	Суматранын чыгыш жээги, чыгыш Калимантан
Мадурлар	6.807	3.3	Мадуро
Батакилер	6.188	3	Түндүк Суматра
Минангбакау	5.569	2.7	Борбордук Суматра
Бетавилер	5.157	2.5	Джакарта шаары
Бугиндер	5.157	2.5	Түштүк Сулавеси
Бантендер	4.331	2.1	Бантен
Банджарлар	3.506	1.7	Түштүк Калимантан
Балийлер	3.094	1.5	Бали
Сакакилер	2.681	1.3	Ломбок
Макассарлар	2.063	1	Түштүк Сулавеси
Киребондор	1.856	0.9	Батыш Ява
Кытайлар	1.85	0.9	Джакарта шаары, Батыш Калимантан, Түндүк Суматра

Жогоруда таблицада келтирилген мисал Индонезия көп улуттуу жана конфессиялуу өлкө экендигин айгинелеп турат. Бирок мамлекет өзүн көп улуттуу жана конфессиялуу деген макамга анчейин кошула бербейт жана Индонезияны индонезиялыктар жашаган бирдиктүү жана бөлүнгүс өлкө катары көргүсү келет [3].

Индонезия колдонуудагы тилдердин саны боюнча дүйнөдө экинчи орунда турат. Элдери 728 тил жана диалектиде сүйлөшөт. Өлкөнүн түпкүлүктүү этностук жамааттарынын тилдери кыйла айырмаланат, бирок алардын бары малай-полинезия (австронезия) тилдеринин үй-бүлөсүнө кирет [4].

Мусулман билим берүүсү Индонезияга XIII кылымда ислам дини тарагандан баштап иштей баштаган. Бштапкы мезгилде ал салттуу диний насаатчылыктын формасында болуп, мечиттердин, намазканалардын

алдындагы же өзүнчө мектептерде жүргүзүлгөн. Орто кылымдарда негизги көңүл Куранды жана башка ыйык тексттерди жаттоого жана исламдын негизги нормалары жана эрежелери менен таанышууга бурулган. Учурда исламдык билим берүүнүн башкы максаты – жаш муундарды ар тараптуу тарбиялоо, салттуу исламдын гуманисттик каада-салттарына негизделген бирдиктүү ислам дүйнө таанымын сиңирүү жана ар тараптуу өнүктүрүү. Диний билим берүүнү өкмөт, ошондой эле коомдук топтор жана уюмдар уюштурат [5]. Мусулман билим берүү тутуму заманбап илимдин жана техниканын ар кандай тармактары боюнча билим берет, бирок ошол эле учурда диний билим берүү боюнча адистерди, мударистерди, теологдорду жана дин кызматкерлерин даярдайт.

Индонезиянын 1945-жылы кабыл алынган Конституциясы боюнча өлкө мамлекеттүүлүгүнүн диний мүнөзүн жарыялаган жана панчасиланын биринчи принциби бир кудайга болгон ишеним деп көрсөтүлгөн. Ушул жерде белгилей кетүүчү нерсе Индонезия дүйнөдөгү эң көп мусулман калкы бар экендигине карабастан Конституциясын ислам жана башка диндер менен байланыштырбаган жана эч бир динге артыкчылык да берилген эмес. Бирок атеизмге тыюу салынган [6].

Конституция дин тутуу эркиндигин жана расмий таанылган - ислам, католицизм, протестантизм, индуизм, буддизм, конфуцианство диндеринин теңдигин жарыялаган. Расмий түрдө алты гана дин таанылгандыгына карабастан, башка диндерди тутууга тыюу салбайт. 1998-жылы ноябрда Элдик консультативдик конгресс адам укуктарынын жаңы Хартиясын кабыл алган. Анда өлкөнүн жарандарына ар кандай диний агымдарды тутуу укугун кепилдейт [1].

Көп улуттуу жана плюралисттик Индонезиянын 2002-жылы өзгөртүүлөр киргизилген конституциясынын 11-беренесинде “Улут Кудайга ишенүүгө негизделген, бирок мамлекет бардык диндерди тутуу эркиндигин кепилдейт деп белгиленген [7]. Демек Индонезия Конституциясы дин тутуу эркиндигине кепилдик берип, ошол эле учурда расмий салттык деп таанылган - ислам, католицизм, протестантизм, индуизм, буддизм, конфуцианство диндеринин теңдигин кепилдейт жана алардын улуттук идеологиянын негизинде жашоосуна көңүл бурат. Ал эми диний билим берүү боюнча Конституцияда жана 1989-жылы кабыл алынган Улуттук билим берүү тутуму жөнүндө мыйзамда диний билим берүү башталгыч мектептен баштап, жогорку окуу жайларына чейин, бардык деңгээлдеги эл агартуу тутумунда милдеттүү түрдө жүргүзүлөт деп жазылган [5].

Дин министрлигинин алкагында, ислам билим берүү маселелерин караган бир нече бөлүмдөр бар. Министрлик бул багытта улуттук билим берүү көйгөйлөрү менен алектенген Билим берүү жана Маданият министрлиги менен кызматташат.

2007-жылы Индонезиянын Президенти Улуттук Билим берүү Мыйзамына кол койгон. Ага ылайык билим алуучу расмий түрдө таанылган алты диндин бири тууралуу билим алууну талап кылууга укутуу.

Индонезия Республикасында исламдык билим берүү улуттук билим берүүнүн өзгөчө бөлүгү катары каралат. Бүгүнкү күндө өлкөдө 50 миңден ашуун исламдык билим берүү мекемелери өз ишмердүүлүктөрүн жүргүзүшүүдө. Алар Индонезия мусулмандарынын

дүйнө таанымын жана жашоо образын калыптандырууга олуттуу таасир этет.

Исламдык билим берүү көп баскычтуу тутум болуп саналат жана үч тепкичтен турат [8].

- Биринчи тепкич салттуу диний мектеп (песантрен);

- Экинчиси медресе;

- Үчүнчүсү жогорку исламдык билим берүү.

Салттуу диний песантрен бүгүнкү күндө исламдык билим берүүчү негизги мекемелердин бири бойдон калууда. Мамлекеттеги 50 000 ислам билим берүү мекемелеринин 16 015и салттуу диний билим берүүчү мектептер [9].

Песантрендер билим берүү шарттары, өзгөчөлүктөрүнө жараша бир канча түрлөргө бөлүнөт. Биринчи түрү биздеги хужравий медреселерге окшоп кадырбарктуу ислам дин устаз – насаатчылар кыяилер негиздеген жана иштеткен жеке мектептер. Мындай мектептер үчүн атайын имараттар салынбастан окутуу насаатчынын үйүндө жүргүзүлөт. Окуучулар мугалимдин үйүндө окуу мөөнөтү бүткөнгө чейин жашашат. Билим алуучулар XX кылымдын орто ченине чейин билим алууга, тамактанууга кеткен чыгымдарды төлөө иретинде кыяинин чарбасында акысыз эмгектенишсе, акыркы мезгилдерде белгилүү өлчөмдө акчалай акы төлөшөт. Бул өз кезегинде окууну жакшыртып, убакытты билим алууга гана жумшоого шарт түзөт. Учурда мындай мектептерде окутуу классикалык жана классикалык эмес китептер менен жүргүзүлөт. Ага ылайык песантренге ээлик кылган жана аны башкарган диний насаатчы - кыянин кесипкөйлүгү бааланат. Мындай мекемелерде иштөө үчүн устаттын квалификациясын тастыктаган документтер талап кылынбайт.

Песантрендердин экинчи түрү биринчисине окшош, бирок бул жерде классикалык жана классикалык эмес китептер менен катар кээ бир жалпы билим берүү предметтер да окулат. Песантрендердин үчүнчү тибинде жарандык сабактар көбүрөөк болот, анткени студенттер мамлекеттик экзамендерди тапшырышат. Окутулуучу сабактардын тизмеги Дин министрлиги тарабынан аныкталат жана песантрен аларды өз графигине ылайыкташтырат. Мектептердин төртүнчү түрү диний сабактарды үйрөнүү менен катар кол өнөрчүлүк кесиптерине да үйрөтөт.

Песантрендердин бешинчи тиби төмөндөн жогору карай принцибине ылайык бир канча этаптарга бөлүнөт. Биринчи этапта классикалык диний китептер, андан кийин медресе программасы (окуу деңгээли кыйла жогору), андан кийин мамлекеттик жалпы билим

берүү мектеби программасы, акыры жогорку окуу жайынын программасы.

Индонезияда медреселер ХХ кылымдын башында пайда боло баштап, башында негизинен диний сабактар жана аз өлчөмдө жалпы билим берүүчү дисциплинелер окутулган. Ал кезде бул окуу жайлар Дин министрлигине караган. 1975-жылдан баштап, медреселердеги билим берүүнүн сапатын көтөрүү максатында Билим берүү жана маданият министрлигинин карамагына өткөрүлгөн. Песантрендер формалдуу эмес исламдык билим берүү тармагы деп аталса, медреселер расмий исламдык билим берүү тутумунун катарына кирет [5]. Бүгүнкү күндө өлкөдө расмий исламдык билим берүү төмөнкүдөй мүнөздө ишке ашырылууда: баштапкы билимди жарандык башталгыч мектептер жана 1-баскыктагы медреселер аркылуу, кийинкиси ортонку жарандык мектептер жана 2-баскыктагы медреселер, кийинкиси жогорку жарандык мектептер жана 3-баскыктагы медреселер.

Медреселер исламдык билим берүүгө ыктаган мекеме катары эсептелгени менен мамлекеттик стандарттын талабына ылайык жарандык сабактар көбрөөк окутулат. Програмадагы сабактардын 70% жалпы билим берүүчү предметтер түзсө, 30% диний дарстар камтыйт. Улуттук жалпы билим берүүчү мектептерде диний сабактарды окутууга жумасына 2 саат берилсе, медреселерде диний дарстар жумасына 5-6 сааттан окутулат. Мындан тышкары, медреселерде Куранды, хадистерди, фикхти (ислам юриспруденциясы), теологияны, мусулман этикасын жана ислам тарыхын үйрөнүү боюнча атайын курстар уюштурулат [5].

Жогорку исламдык билим берүү өлкө көз карандысыздыкты алгандан кийин башталып, мамлекеттик жогорку билим берүү тутумунун бир бөлүгүнө айланган. Жогорку диний билим берүү Дин министрлиги тарабынан көзөмөлдөнөт. Ал эми академиялык, техникалык көз караштан алганда Билим берүү жана маданият министрлигине да башийет.

Жогорку исламдык билим берүүчү окуу жайлар эки категориядан турат:

Биринчиси, Ислам мамлекеттик университеттери. Мындай окуу жайларда жогорку исламдык билим

берүү менен катар эле академиялык жогорку билим берүүнү да ишке ашырат.

Экинчиси, ислам институттары. Институттар ислам жогорку академиялык денгээлде болуп, жалаң диний сабактар окутулат.

Жыйынтыктап айтканда Индонезия Конституциясына жана 1989-жылы кабыл алынган Улуттук билим берүү тутуму жөнүндө мыйзамда диний сабактар баштапкы жарандык билим берүү мекемелеринен баштап, жогорку окуу жайларына чейин окутулууда. Бул өз кезегинде Индонезиянын тарыхый өзгөчөлүгү, плюралисттик тутумду сактоосу ошол эле учурда ислам жана демократия тутумун айкалыштырып өнүктүрүүгө болгон аракет деп ойлойбуз. Бирок ошол эле учурда орто кылымдардагы салттуу диний насаатчылык формасындагы билим берүүнүн сакталып калуусу радикалдык исламды күчөтүп, бир тараптуу адистерди даярдап жаткандыгын айгинелейт.

Адабияттар:

1. Лариса Ефимова Ислам и политика в мусульманском обществе (опыт индонезии) // Международные процессы, Том 17, № 1 (56), сс. 73-87 DOI 10.17994/IT.2019.17.1.56.5
2. <https://www.cia.gov/the-worldfactbook/countries/indonesia/#people-and-society>
3. Золотухин И.Н. Индонезия в зеркале этноконфессиональной ситуации: история и современность // Научно теоретический журнал Ойкумена 2010 №3 (14) С. 71-79
4. Тюрин В.А. История Индонезии. М., 2004. 286 с.
5. Ефимова Л.М. Мусульманское образование в современной индонезии. Ислам в современном мире. 2016; 12(1):221-236. <https://doi.org/10.20536/2074-1529-2016-12-1-221-236>
6. Ефимова Л.М. Республика Индонезия // Политические системы стран Юго-Восточной Азии. - М., 2014. - С. 133.
7. https://ru.qaz.wiki/wiki/Constitution_of_Indonesia
8. Sejarah Pendidikan Islam dan Organisasi DITJEN Pendidikan Islam. URL: <http://pendis.kemenag.go.id/index.php?a=artikel&id2=sejarahpendis#.ViPB2H7NxMw>
9. Tan Charlele. Educative Tradition and Islamic Schools in Indonesia // Journal of Arabic and Islamic Studies. 2014. No 14. P. 50.
10. Эшенкулова К.З., Формирование Исламского мышления и проблема ее оригинальности. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана № 3, 2017. С. 202-209.